

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ

ПРАВДА В. І., ЗІНЬКОВСЬКИЙ Ю. Ф.

СТУПЕНЕВА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ФАКУЛЬТЕТУ

Введення ступеневої системи професійної освіти привело до суттєвих організаційних, структурних і змістовних змін всієї системи освіти. Ідеологія нової системи зародилася на межі 80-х та 90-х років, коли стало ясно, що, по-перше, кількісний рівень випуску інженерних кадрів надлишковий, по-друге, система вимагає модернізації перед наближенням нового сторіччя і, по-третє, вона повинна ввійти в світове освітнє оточення (останнє є особливо актуальним для професійної, зокрема, інженерної освіти).

Першим наслідком запровадження кваліфікаційних освітніх рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра стало значне (в деяких випадках надмірне) збільшення кількості спеціальностей (майже у два рази в порівнянні з 1991 роком). Це збільшення було викликане, в першу чергу, бажанням адаптувати систему професійної освіти до завдань промисловості, що змінюються, і до потреб ринку праці.

З другого боку, це мало і негативні наслідки – паралелізм спеціальностей, деформацію учбово-методичної структури, зростання учбового навантаження та інше. Виникла проблема щодо принципів розробки учбових планів бакалавра і спеціаліста. План бакалаврської підготовки може бути реалізований двома підходами, що відрізняються, компресійним і предметним. Перший модернізує колишній учбовий план інженера «стисненням» з 5-ти до 4-х років підготовки, другий створює новий учбовий план бакалавра під його нові кваліфікаційні задачі. Учбовий план спеціаліста створює серйозну проблему для педагогів у зв'язку з тим, що лише за один рік навчання повинна бути усунена «учбова різниця» між переважно освітньою підготовкою, яка характерна для бакалаврської освіти, і кваліфікаційною, яка необхідна для рівня інженера (спеціаліста). І, нарешті, третьою важливою особливістю введення ступеневої системи стало те, що нові кваліфікаційні рівні бакалавра та магістра були введені при відсутності відповідних кваліфікаційних характеристик, які визначали б задачі фахівців, їхні функціональні можливості і обов'язки, перелік посад, які вони посідають, та інше. Відсутність кваліфікаційних характеристик ще й сьогодні стримує працевлашту-

вання бакалаврів в зв'язку з неусвідомленням промисловістю їх можливостей, рівня підготовки та ін.

Найважливішими наслідками цього стало те, що багатоступенева система ще не запрацювала повною мірою, вона не розділяє потік випускників на три групи: після 4-х років навчання – бакалаврів (аналіз свідчить, що вони повинні складати приблизно 50%), потім через 1–1,5 роки – інженерів (30–35%) і третю нечисленну групу – магістрів. Переважна більшість учбових закладів здійснює «наскрізну» підготовку «бакалавр-спеціаліст», тим самим піддаючи сумніву доцільність ступеневої освіти. В гуманітарній сфері є непоодинокі випадки, коли навчальні заклади переходять лише на випуск магістрів і показують тим самим нерозуміння можливостей і задач, відмінності один від одного бакалаврів, спеціалістів, магістрів.

Радіотехнічний факультет з самого початку взяв курс на ефективне використання переваг ступеневої системи і використав ряд конструктивних рішень.

1. Бакалаврські учбові плани були розроблені на основі принципів предметності, здійснюючи широку фундаментальну підготовку бакалаврів з метою досягнення високого сучасного освітнього рівня в різноманітних галузях знань.

2. Елементи професійної підготовки здійснюються широким добром спеціальних дисциплін, в яких предметний характер тісно пов'язаний з загальнотехнічною підготовкою.

3. Використаний інститут так званих траєкторних дисциплін, які на 3 і 4 курсах здійснюють попередню підготовку слухачів з декількох інженерних спеціальностей, що дозволяє студенту здійснювати ранній вибір свого інженерного профілю.

4. Випускна кваліфікація бакалавра визначається двома варіантами: у бакалавраті «Радіотехніка» – це комплексно-кваліфікаційний екзамен, у бакалавраті «Електронні апарати» – комплексна випускна робота, що тестує освітньо-кваліфікаційний рівень випускника і тема якої відповідає майбутній спеціальності інженера. Магістерська підготовка на факультеті можлива лише для бакалаврів, які мають високий рейтинг, що складає близько 8...10% випускників бакалавратури. Навчання магістрів проводиться за індивідуальними учбовими планами, при цьому значна роль в навчанні відводиться керівникові магістра, який призначається на початку і є керівником магістерської дисертації на завершальному етапі.

5. Організаційно учбовий процес інженерів і магістрів, виходячи з матеріальних міркувань, в деякій мірі поєднаний за дисциплінами, які мають теоретичний, загально-науковий характер.

Аналізуючи можливі перспективи розвитку ступеневої системи, необхідно врахувати те, що існуюча вітчизняна система професійної освіти являє комбінацію двох систем – американської і європейської. Перша з них концептуально несе переважно освітню (тобто масову) функцію, що виконується 3...4 річною бакалаврською підготовкою і в значно меншій мірі професійну, інженерну, яка інколи здійснюється в післявузівській системі освіти. Європейська система (наша колишня) має основну мету одержання професійної освіти і освітня функція відіграє вторинну роль, вона потрібна лише як основа забезпечення добротного інженерного рівня спеціаліста.

Зберегти і розвинути нинішню комбіновану систему чи її змінити залежить, на наш погляд, від соціально-економічних успіхів розвитку суспільства. У випадку подальшої стагнації розвитку держави очевидною є розвиток переважно освітньої функції професійної освіти для збереження високого культурного рівня населення; лише помітні економічні успіхи суспільства створюють попит на добре підготовлений інженерний корпус, що і визначає в цьому випадку гармонійний розвиток багатоступеневої освітньої системи України. Значний вплив на систему професійної освіти звичайно має стан загальноосвітньої школи. Можливий перехід її на дванадцятирічне навчання сприяв би перегляду співвідношення між освітньою і професійною підготовками на користь останньої.

Надійшла до редколегії 28.05.98.